

DÜNYANIN VE TÜRKİYE’NİN ORTAK GELECEĞİNİN BİR GİRİŞİMCİLİK KAYGISI: AİLE ÇİFTÇİLİĞİ¹

Araş. Görv. Gülşah EREN²

Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK³

ÖZ

Dünyada giderek artan sağlıklı ve dengeli beslenme kaygısı geçmişe yeniden hızlı bir dönüş arayışını da beraberinde getiriyor. Dünya telaş içinde, çünkü gıda güvencesi ve gıda güvenliği alarm veriyor. Toprağına sahip çıkan koruyan ve aile çiftçiliğine sahip çıkan ülkeler gelecek yüzyıllara daha güvenli bir ortamda geçeceklerdir. İşte bunun için aile çiftçiliğine önem veren ve bunu bir girişimcilik olarak yaşatan ülkeler gıda güvencesi ve toprak-su kaynaklarının, biyolojik çeşitliliğin korunması açısından geleceğe daha güven içinde bakıyorlar. Aile çiftçiliği; aile-temelli tüm tarımsal faaliyetleri kapsar ve kırsal kalkınmanın birçok alanı ile bağlantılıdır. Aile çiftçiliği bir aile tarafından yönetilen ve gerçekleştirilen, çoğunlukla kadın ve erkekler dâhil, ailesel işgücüne dayalı tarım, ormancılık, balıkçılık, seracılık ve su ürünlerine yönelik üretim faaliyetlerini kapsamaktadır. Dünyada 600 milyona yakın çiftlik var ve bunun 500 milyondan fazlası neredeyse %90’ı aile çiftçiliği olarak işletilmektedir. Bunlar, tamamen veya büyük ölçüde aile emeğine dayalı küçük hane halkı işletmeleri türünde olup, dünyada üretilen toplam gıdanın da %80’ini gerçekleştirmektedirler. Bu boyutları ile aile çiftçiliği aynı zamanda dünyanın en fazla girişimci nüfusunu da oluşturmaktadır. Gelecekte gıdanın insanlık için en önemli faktörlerden biri haline gelecek olması kaçınılmazdır. Bu çerçevede üretim faaliyetlerini optimum işletme büyüklüğüne çıkaran, teknolojiyi kullanan, kaliteli tarımsal ürünlere öncelik veren işletmeler daha fazla ön plana çıkacaktır. Tarımsal üretim toplamında aile çiftçilerinin üretim paylarının giderek azalması da gündeme gelebilir. Bundan dolayı rekabet şartlarının getireceği dezavantajlı durum dikkate alınarak aile çiftçiliğinin geliştirilmesi ve desteklenmesi bütün ülkelerin yararına olan bir durumdur. Bu çalışmada dünyanın ortak geleceğinde ortak bir kaygıyı oluşturan gıda güvencesi için aile çiftçiliğinin mevcut durumu ve bir girişimcilik olarak geleceğe ilişkin çözüm yaklaşımlarının ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Aile Çiftçiliği, Ortak Gelecek, Tarımsal Girişimcilik, Gıda Güvencesi.

Jel Kodları: Q12, Q18

¹ Bu çalışma 7-10 Kasım 2023 tarihleri arasında düzenlenen 9.Uluslararası EMI Girişimcilik& Sosyal Bilimler kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

² Araş. Görv. Ankara University Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Türkiye gulsah86eren@hotmail.com Orcid: 0000-0001-7176-8437

³ Prof. Dr. Ankara University Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Türkiye gulcubuk@agri.ankara.edu.tr Orcid: 0000-0003-4026-1814

AN ENTREPRENEURIAL CONCERN OF THE COMMON FUTURE OF THE WORLD AND TÜRKİYE: FAMILY FARMING

ABSTRACT

The world's growing concern for healthy and balanced diets brings with it the search for a quick return to the past. The world is in a panic because food security and food safety are alarming. Countries that protect their land and embrace family farming will pass into the next centuries in a more secure environment. For this reason, countries that attach importance to family farming and keep it alive as an entrepreneurship look to the future with more confidence in terms of food security and the protection of soil-water resources and biodiversity. Family farming encompasses all family-based agricultural activities and is linked to many areas of rural development. Family farming encompasses agriculture, forestry, fisheries, horticulture and aquaculture production activities managed and carried out by a family, based on family labor, mostly women and men. There are close to 600 million farms in the world, of which more than 500 million, almost 90%, are operated as family farms. These are small household enterprises based entirely or largely on family labor and account for 80% of the total food produced in the world. To this extent, family farming also accounts for the world's largest entrepreneurial population. It is inevitable that food will become one of the most important factors for humanity in the future. In this framework, enterprises that increase their production activities to optimum enterprise size, use technology and prioritize quality agricultural products will become more prominent. A gradual decrease in the share of family farmers in total agricultural production may also be on the agenda. Therefore, it is in the interest of all countries to develop and support family farming, taking into account the disadvantageous situation that competition conditions will bring. In this paper, it has been tried to reveal the current situation of family farming for food security, which constitutes a common concern in the common future of the world, and solution approaches for the future as an entrepreneurship.

Key words: Family Farming, Common Future, Agricultural Entrepreneurship, Food Security.

JEL Codes: Q12, Q18, Q19

GİRİŞ

Dünyada 3 milyardan fazla insan kırsal kesimde yaşamakta olup bunun 2,5 milyara yakını da tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarımsal üretim yapan işletmeler aile çiftçisi konumundadır (Lowder vd.2014). Dünyadaki toplam tarım arazisinin %25-30'u aile çiftçiliği tarafından işletilmektedir. Tarım sektörü dünya çapında ülkeler için oldukça önemlidir. Gelişmekte olan ülkeler dünya tarımının dörtte üçünü oluşturuyor. Bu ülkelerin çoğunda üretim ve tarım sektörü GSYİH'nın %30'unu karşılıyor (FAO,2013). Asya ülkelerinde toplam tarım alanlarının %85'i, Afrika'da %62'si, Kuzey ve Orta Amerika'da %83'ü, Avrupa'da %68'i ve Güney Amerika ülkelerinde %18'i aile çiftçiliği tarafından işletilmektedir.

Türkiye'de ise nüfusun sadece %6,6'sı kırsal alanda yaşıyor olmakla birlikte kırsalda yaşayanların hala geçim kaynağının başat kısmı tarım sektöründen sağlanmaktadır. Yaklaşık 3 milyon tarım işletmesinin %99,28'i aile işletmesidir. Tarım sektörü GSYİH'nın %5,8'ini kapsamaktadır (TÜİK,2022). Buradan da anlaşılacağı üzere aile çiftçiliği hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde gıda üretiminde tarımın en etkili bileşenlerinden biridir (Anonim,2014). Ayrıca dünya genelinde 900 milyon insanın açık

çektığı gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, gıda üretiminin yapıldığı tarım sektörünün ana sektör olarak oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Tüm bu faktörler dikkate alındığında aile çiftçiliği dünya genelinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle BM ve FAO 2014 yılını “Uluslararası Aile Çiftçiliği Yılı” ilan etmiştir.

Aile çiftçiliğinin çok boyutluluğu ve bölgesel farklılık göstermesi nedeni kesin bir tanımını yapmak zordur (Kan ve Kan, 2020). FAO'nun tanımına göre; “aile çiftçiliği, cinsiyet gözetmeksizin aile işgücü kullanılarak yürütülen sebzeçilik, hayvancılık, balıkçılık ve ormancılık faaliyetleridir.

Bu bağlamda aile çiftçiliği, cinsiyete bakılmaksızın aile temelli faaliyetlerin yürütüldüğü işletmelerdir. Aile işgücüne dayalı, doğal kaynakların ve çevrenin sürdürülebilirliğine önem veren aile çiftçiliği dünya çapında önemli bir yere sahiptir. Dünyadaki 570 milyon tarım işletmesinin 500 milyonu aile çiftçiliğiyle işletilmekte olup, 457 milyon işletmenin üretim alanı 2 hektarın (IFAD, 2011) altındadır (Poulton ve Dorward, 2010). Ayrıca Aile çiftlikleri, dünyanın en büyük girişimci grubu olup, dünyadaki arazinin %25-30'una sahiptirler ama gıdanın %80'ini üretmektedirler (Gülçubuk, 2016).

1.AİLE ÇİFTÇİLİĞİ ÜZERİNE

Aile çiftçiliği; geleneksel gıda ürünlerinin korunmasına yardımcı olan (Kan ve Gülçubuk, 2014), dengeli beslenme için imkan sağlayan, tarımsal biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunan (FAO, 2014. Kan ve ark. 2014), kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmasını sağlayan (FAO, 2014) gıda güvencesinde, gıda arz zincirinde, örgütlenmede, gelir getirici aktivitelerde çeşitlilik oluşturmada, iklim değişikliğine uyum kapasitesi geliştirmede (Kan ve ark., 2014), çevre korunmasında ve sosyal ve kültürel yapının devamlılığında önemli rol oynayan (Kan ve Kan, 2020) bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak Aile çiftçiliğinin, sağlıklı ve sürekli üretilen gıda maddeleriyle öz ihtiyaçların karşılanması ve aile için uygun bir gelirin sağlanması bakımından önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca aile içinde devamlılığın sağlanması ile yöresel bilgilerin korunması, doğal kaynakların sürekli kullanılabilir olması da sağlanmaktadır (Anonymous, 2014).

Aile çiftçiliğinin güçlü yönlerine baktığımızda; karar almada hızlı olması, gelecek nesillerin düşünülmesi, krizlere direnç göstermesi, bağımsızlık, işlerin yoğun olması durumunda aile bireylerinin işlere yardım etmesi en başta gelenler olarak söylenebilir. Zayıf yönleri ise sermayenin az olması, yetersiz ölçek ekonomisi, riski üstlenme, uzmanlığın yerini genel bilginin alması en başta gelenler olarak sıralanabilir (Keskin vd.,2017)

Ulusal düzeyde aile çiftçiliğinin işleyen bir yapıda olması, tarımsal ve ekolojik koşullar ve bölgesel özellikler, uygulanacak çevre politikaları, pazarlama olanakları, doğal kaynakların varlığı, teknoloji ve

yayım hizmetlerine erişim, tarımsal finansman olanakları, demografik, ekonomik, sosyokültürel koşullara erişim gibi birçok faktöre bağlı bulunmaktadır. Tüm bu faktörlerin varlığı ile birlikte Aile çiftçiliği, sosyal politikalarla desteklendiği durumda yerel ekonomilerin canlanması için de bir fırsat olarak görülmektedir (GTHB, 2014; FAO, 2014a).

2. GİRİŞİMCİLİK YÖNÜ İLE AİLE ÇİFTÇİLİĞİ

Aile çiftçiliği kavramı dayanışma, süreklilik ve bağlılık gibi aile değerleri ile ilişkilendirilmektedir. Ekonomik açıdan aile çiftliği, belirli iş becerileri, yönetim, risk değerlendirmesi, dayanıklılık ve mesleki tatmin ile özdeşleşmektedir (Chiritescu and Kruzslıcika, 2015).

Aile çiftlikleri, yoksul ülkelerde gıda bulunabilirliğini artırarak, geleneksel ürünleri koruyarak, daha sağlıklı beslenmeye geçişi sağlayarak güvenlik ve gıda güvencesinde önemli bir rol oynayabilir (Alina, 2014).

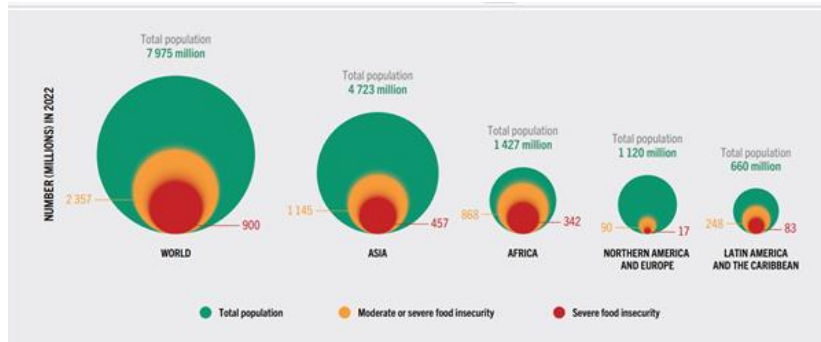
Şu anda dünya çapında 500 milyonu aşkın aile çiftliği bulunmaktadır ve bu çiftlikler tarımda hakim modele sahiptir. Ayrıca hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde lider gıda sağlayıcısı konumundadırlar (FAO,2017). Bu bağlamda 2014 yılı Uluslararası Aile Çiftliği Yılı ilan edildi ve bu nedenle Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, ülke Hükümetleri, Uluslararası Kalkınma Ajansları, çiftçi örgütleri ve Birleşmiş Milletler'in diğer ilgili kuruluşlarıyla ve sivil toplum kuruluşlarıyla kuruluşlar (STK'lar) bu konuda işbirliği programlarının uygulanmasını kolaylaştırdı. Buradaki amaç; aile çiftçiliğinin önemini vurgulamak ve yeniden yeşermesini ve yaşamasını sağlamaktır (FAO,2023).

Diğer taraftan, Aile çiftçileri, girişimci yönü ön planda olan dünyadaki en büyük işverendir. FAO'ya göre tarım arazilerinin %80'i küçük çiftçilerin mülkiyetindedir. Bir diğer ifadeyle, Dünyanın gıda değerinin yaklaşık %80'inini aile çiftçileri üretmektedirler Tükettiğimiz gıdanın %75'i 12 bitki ve 5 hayvan türünden elde edilirken, aile çiftlikleri iklim değişikliğine karşı dayanıklı türleri korur (FAO,2023).

FAO'ya (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü) göre gıda güvenliği, her bireyin sağlıklı ve aktif bir yaşam için yeterli gıdaya sahip olmasını sağlayacak bir sisteme sahip olmasını sağlayacak şekilde, her yerde ve zamanda yeterli ve sağlıklı gıdaya kalıcı olarak erişiminin garanti edilmesidir.

Gıda güvenliği dört ana faktör grubundan etkilenmektedir: sosyal ekonomik ve politik çevre; tarım-gıda sektörünün performansı; sosyal koruma; sağlık ve hijyen. Bu bağlamda bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde ulusal güvenliğin sağlanması için zorunlu olan ekstra üretimin sağlanmasında aile çiftliklerinin rolü yadsınamaz (Manescu vd., 2014).

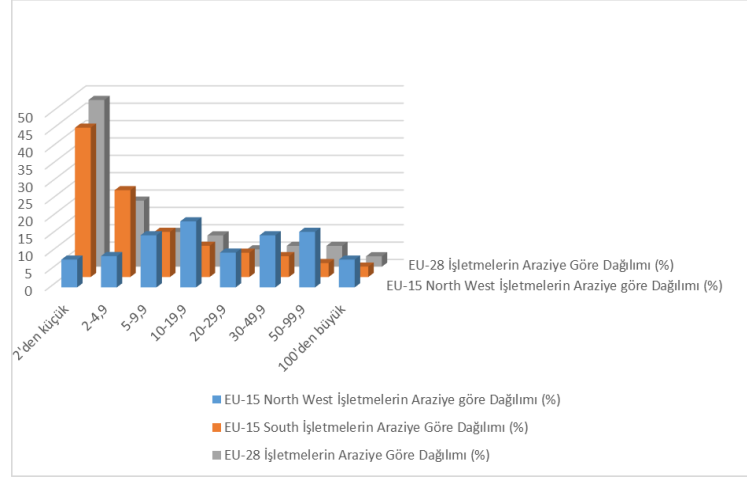
Gıda güvenliği sorunları yaşayan dünya nüfusunun % 70'den fazlası Afrika, Asya, Latin Amerika ve Yakın Doğu'nun kırsal kesiminde yaşıyor. 2022 yılında dünyada orta veya şiddetli gıda güvensizliğiyle karşı karşıya kalan insanların üçte birinden fazlası (yüzde 38) (900 milyonun üzerinde) ciddi gıda güvensizliğiyle karşı karşıyadır. Yiyecek güvensizliği, yıl içinde zaman zaman yiyeceklerinin tükendiğini ve en kötü ihtimalle bütün bir günü veya daha fazlasını yemek yemeden geçirdiklerini gösteriyor (FAO,2023)

Şekil 1. 2022 yılında Dünya’da Orta veya Şiddetli Gıda Güvensizliği Sorunu Yaşayan Nüfus

Kaynak: FAO, 2023

Avrupa Birliği'nde de tarımın en yaygın işlevsel modeli aile çiftlikleri tarafından temsil edilmektedir. 12 milyon Avrupa çiftliğinin çoğu, bir nesilden diğerine aktarılan aile çiftlikleri olarak kurulmakta ve böylece kırsal alanların sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Bu tür çiftlikler gıda güvenliğinin sağlanmasına, gıda güvenliği düzeyinin, gıdanın kalitesinin, değerinin, menşinin ve çeşitliliğinin artırılmasına katkıda bulunur (Chiritescu and Kruzslıca, 2015). Bu çerçevede AB-28'de aile çiftçiliği, tarımsal işletmelere ilişkin tüm risklerin üstlenildiği tarımsal organizasyon olarak tanımlanmaktadır. Aile çiftçiliği yapan işletmeler sermayelerinin büyük bir kısmını aileden, gelirlerinin büyük bir kısmını ise işletmelerden sağlamaktadır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Avrupa Birliği'nde ortalama 13 milyon tarım işletmesi bulunmakta olup, bu işletmelerin %97'si işletme sahibidir (Davidova and Thomson, 2010). Bu işletmelerin ortalama arazi ise 14,2 hektar olup, %85'i aile çiftçiliği yapmaktadır. Toplam tarım arazisinin de %68'i işletilmektedir (Hennessy, 2014).

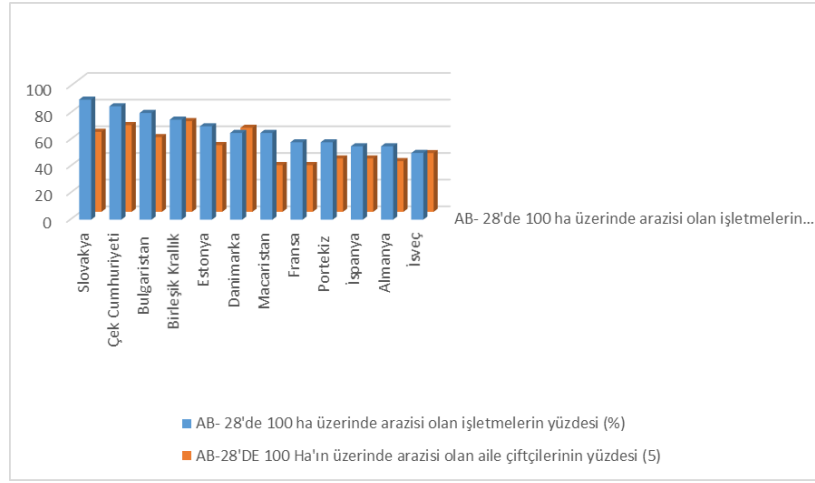

Şekil.2 AB-28'deki İşletmelerin Araziye Göre Dağılımı

Kaynak: Davidova ve Thomson, 2010

Şekil 2'de görüldüğü gibi AB-28'deki işletmelerin %48'i, Kuzey-Batı Avrupa'daki işletmelerin ise %8'i 2 hektarın altında üretim alanına sahiptir. Bu işletmeler aile işgücüne dayalı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Avrupa Birliği'nde aile çiftçiliği yapan işletmelerin arazi büyüklükleri, istihdam kapasitesi ve işletme büyüklüğü açısından bakıldığında oldukça farklı olduğu görülmektedir (Hennessy, 2014). Aile çiftçiliği sadece küçük işletmelerde değil büyük işletmelerde de yapılmaktadır.

Şekil 3'ye göre toplam işletmelerin %50'sinden fazlası 100 ha'nın üzerinde alana sahip işletmelerden oluşmaktadır. Bu işletmelerin yüzde 40'ından fazlası aile çiftçiliğinden oluşuyor. İngiltere ve Danimarka'da aile çiftçiliği yapan işletme sayısı oldukça fazladır.

Şekil 3. AB-28'de 100 Hektarın Üzerinde Tarım Alanı İşleten ve Aile Çiftçiliği Yapan İşletmelerin Dağılımı (%)

Kaynak: Davidova and Thomson, 2010

Dünya'da bir başka ülke olarak Brezilya örneğine baktığımızda ise, Brezilya'da işletmelerin aile çiftçiliği olarak kabul edilebilmesi için; aile tarafından işletilmeli, 5-100 ha araziye sahip olmalı ve gelirleri sadece çiftçilik gelirinden sağlanmalıdır.

Tablo 1. Brezilya'da Aile İşletmelerinin Ortalama İşletme Büyüklüğü (ha) ve Ortalama İşletme Gelirleri (\$)

	İşletme Sayısı	Ortalama İşletme Büyüklüğü (ha)	Ortalama İşletme Geliri (\$)	Aile İşletmeleri (%)	Arazi Payı (%)	Üretim Payı (%)
Aile İşletmeleri	4.367.902	18,4	13.884	84,4	24,3	37,5
Diğerleri	807.587	09,2	126.628	15,6	75,7	62,5
Toplam	5.175.489	31,8	31.283	100	100	100

Kaynak: FAO, 2012

Dünya tarımsal üretim sıralamasında ilk sıralarda yer alan Brezilya'da aile çiftçiliği yapan işletmeler nicel olarak diğer işletmelere göre üstün olmasına rağmen Brezilya'da toplam arazinin %24,3'lük arazi payını işletebildikleri ve %37,5'lik bir üretim payına sahip oldukları görülmektedir (Tablo1).

Bir başka ülke olan Çin’de ise hâlâ aile çiftçiliğinin net bir tanımı yapılmamıştır. Ancak Asya ülkelerinin genel yapısına bakıldığında; Aile çiftçiliği, arazisi 2 hektardan küçük olan, hane halkı tarafından yönetilen ve aile işgücünü kullanan işletmeler olarak değerlendirilmektedir (Thapa and Gaiha, 2011).

İşletmenin ortalama büyüklüğü 0,5 hektardır. 2 hektarın altında araziye sahip 193 milyon işletmenin olduğu tahmin edilmektedir (NCEUS, 2008). Çin'deki toplam arazinin %95'i küçük işletmeler tarafından işletilmektedir (Fan and Chang-Kang, 2003).

Son olarak ülkemizde aile çiftçiliğine girişimcilik penceresinden baktığımızda, Tarım ve Orman Bakanlığı-ÇKS verilerine göre, Türkiye'de yaklaşık 3 milyon çiftçi bulunmaktadır ve %99,28'i aile çiftçiliği yapmaktadır. Çiftçilerin çoğunluğu, küçük ölçekli tarım işletmeleri sahibi olan ve tarımsal üretimi aileleriyle birlikte yürüten kişilerdir. 4753 sayılı Çiftçiye Arazi Verilmesi Kanununa göre 0-500 dekar arası araziye sahip olan işletmeler küçük ölçekli tarım işletmeleri olup aile çiftçiliği olarak adlandırılmaktadır. Türkiye'de aile çiftçiliği, özellikle de kırsal kesimde önemli bir geçim kaynağıdır ve ülkenin tarımsal üretiminde önemli bir role sahiptir.

Tarım sektörü, Türkiye'nin milli gelirinin yaklaşık %5'sini oluşturmaktadır ve ülke genelinde tarım sektöründe çalışanların %80'inden fazlası aile çiftçilerinden oluşmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı çiftçi sayısı 480 bin'dir. Tarımda çalışan işgücü miktarı yaklaşık 5 milyondur. Türkiye'de aile çiftçiliğine, küçük ölçekli tarım işletmelerine yönelik destekler-krediler artmaktadır.

Türkiye'de öncelikle Tarım ve Orman Bakanlığı; üniversiteler, araştırma kurumları ve diğer sivil toplum kuruluşları, çalıştay, kongre, panel ve araştırmalarla “Ulusal Aile Çiftçiliği”nin sosyo-ekonomik yapısını analiz etmektedirler. Bu anlamda aile çiftçiliği çerçevesinde örgütlenme, finansman ve destekler, pazarlama ve ürün değerlendirme, aile çiftçiliğinde kadının payı, çocuk işçiliği, eğitim, yayın ve danışmanlık konularında mikro ve makro düzeyde çalışmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede hem Dünya’da hem Türkiye’de gıda üretiminin dinamosu olma yönüyle önemli bir girişimci kesim olan Aile çiftçiliği konusunda özellikle uluslararası aile çiftçiliğinin temel amaçları olan sürdürülebilirlik ve aile gereksinimlerinin karşılanmasına katkı sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

SONUÇ

Aile çiftçiliği kırsalın ve gıda üretiminin geleceği açısından önemlidir. Küçük ölçekli tarım işletmelerinin özellikle de organik tarım, doğal kaynakların korunması, çevre dostu tarım ve gıda güvenliği gibi alanlarda giderek daha fazla talep görmekte olduğu söylenebilir. Genç nüfusun tarımsal faaliyetlere ilgisi yavaş da olsa artmaktadır ve bu da aile çiftçiliğinin geleceği açısından umut verici bir gelişmedir. Yeni nesil çiftçiler, teknolojik yenilikleri ve sürdürülebilir tarım uygulamalarını benimseyerek, aile çiftçiliğinin gelişimine katkıda bulunacaklardır. Diğer bir taraftan ise Aile çiftçiliğinin geleceği, çeşitli zorluklarla da karşı karşıyadır. Küresel iklim değişikliği, doğal kaynakların

azalması, örgütlenme, pazarlama ve dağıtım sorunları gibi faktörler, aile çiftçiliğinin sürdürülebilirliğini ve büyümesini zora sokabilir. Aile çiftçiliğinin geleceği için, çiftçilerin teknolojik yenilikleri takip etmeleri, sürdürülebilir tarım uygulamalarını benimsemeleri, örgütlenmeye gitmeleri, pazarlama kanallarını iyileştirmeleri gerekmektedir. Ancak bu iyileştirmeler gerek ulusal gerek de uluslararası düzeyde yapılırsa aile çiftçiliği gelecekte girişimci olma yönüyle önemli bir rol oynayacak ve gıda güvenliğini sağlamak üzere sürdürülebilir tarım uygulamaları ile birlikte daha da önem kazanacaktır. 500 milyondan fazla aile çiftçisi dünyanın en büyük girişimci grubunu oluşturmaktadır. Dünyada ve de ülkemizde giderek yaşanan bir tarım nüfusu ve gençlerin uzaklaştığı bir sektör var. Tüm insanlığın hatta canlıların temel gereksinimi olan beslenme, gıda olgusu giderek daha fazla risk göstermektedir. Bu riski azaltmak için aile çiftçiliğinin yaşaması ve yaşatılması herkese düşen bir küresel sorumluluktur. Aile çiftçiliğinin yaşatılması sadece tarımsal üretim, beslenme, gıda temini ve tedariki için değil aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin korunması, kırsalın yaşatılması ve canlanması için de gereklidir. Bunu yapan ülkeler gelecek yıllara daha güven içinde bakabileceklerdir.

KAYNAKÇA

- Chiritescu, V. and Kruzslieka, M. (2015). The role of family farms to ensure food security. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, Vol. 15, Issue 3, 103-108. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952
- Davidova, S. and Thomson, K. (2010). Family farming in europe: challenges and prospect. Directorate General for Internal Policies Policy Department B: Structural and Cohesion Policies Agriculture and Rural Development.
- Fan, S. and Chang-Kang, C. (2005). Is small beautiful? farm size, productivity and poverty in Asian agriculture. *Agricultural Economics*, 32(s1):135-146. Doi: 10.1111/j.0169-5150.2004.00019.x
- International Jahr der bäuerlichen Familienbetriebe. (n.d.). Retrieved November 15, 2023, from <http://ec.europa.eu/agriculture/consultations/family-farming/contributions/swissiyff-committee-de.pdf>
- International year of family farming 2014*. (n.d.). Retrieved October 8, 2023, from <http://www.fao.org/familyfarming-2014/home/what-is-familyfarming/en/>
- International year of family farming 2014, Master Plan (final version)*. Retrieved October 10, 2023, from http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/iyff/docs/Final_Master_Plan_IYFF_2014_30-05.pdf
- Suite of food security indicators. (n.d.). Retrieved October 15, 2023, from <http://www.fao.org/faostat/en/dat/FS>
- Uluslararası aile çiftçiliği yılı 2014. (n.d.). Retrieved October 10, 2023, from <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Link/46/Uluslararası-Aile-Ciftciligi-Yili>.
- Hennessy, T. (2014). *Cap 2014-2020 tools to enhance family farming opportunities and limits: in-depth analysis*. European Parliament, Directorate General For Internal Policies Policy Department B: Structural And Cohesion Policies, Agriculture. (n.d.). Retrieved October 12, 2023, from <http://europarl.europa.eu/>.
- Kan, M. Küçükçongar, M. Demirtaş, M.N. ve Kan, A. (2014). Aile çiftçiliğinin küresel iklim değişiminin olumsuz etkilerini azaltmadaki Rolü. *Ulusal Aile Çiftçiliği Sempozyumu 30-31 Ekim 2014*, Ankara, s: 109-119
- Kan, M. Küçükçongar, M. Morguonov, A. Keser, M. ve Özdemir, F. (2014). Genetik kaynakların korunmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında aile çiftçiliği; Türkiye’de yerel buğday çeşitleri örneği. *Ulusal Aile Çiftçiliği Sempozyumu 30-31 Ekim 2014*, Ankara, s: 352-359
- Kan, M. ve Gülçubuk, B. (2014). Coğrafi işaretlerin ekonomik sürdürülebilirliğinde aile çiftçiliğinin rolü. *Ulusal Aile Çiftçiliği Sempozyumu 30-31 Ekim 2014*, Ankara, s: 463-471
- Kan, A. ve Kan, M. (2020). Sürdürülebilirlik çerçevesinde "Yeni Normal"de aile çiftçiliğinin önemi". *Aile işletmeciliğinde tarım işletmeleri ve farklı kurumsallaşma örnekleri*. Bölüm 1 (1-39). Kriter Yayınevi.
- Keskin, G. vd.(2017). Türkiye’de aile çiftçiliği, işgücü üretkenliği ve sürdürülebilirlik. *Harran tarım ve gıda bilimleri dergisi*, 21(2), 209-218.
- Manescu, C. Mateoc, T. Mateoc – Sîrb, N. (2014), Studies concerning the development level of agriculture in Romania, *Scientific Papers. Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, Retrieved November 7, 2023, from https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol4_1/vol4_1.pdf
- National Commission for Enterprises in the Unorganised Sector. *A special programme for marginal and small farmers*. New Delhi, India. OECD, FAO, 2014. “Agricultural Outlook 2014-2023”
- Alina, S.(2014). Food security depends on family farms. How much money allocated to Romania. Retrieved September, 2023, from www.wall-street.ro, February 27, 2014
- Regional office for Latin America and the Caribbean. 2012. "Family farming in Brazil". Family farming newsletter for Latin America and the Caribbean*. (n.d.). Retrieved October 8, 2023, from <https://www.fao.org/3/as191e/as191e.pdf>

Thapa, G. and Gaiha, R. (2011). Smallholder farming in Asia and the Pacific: challenges and opportunities Paper presented at the IFAD Conference on New Directions for Small holder Agriculture 24-25 January, 2011